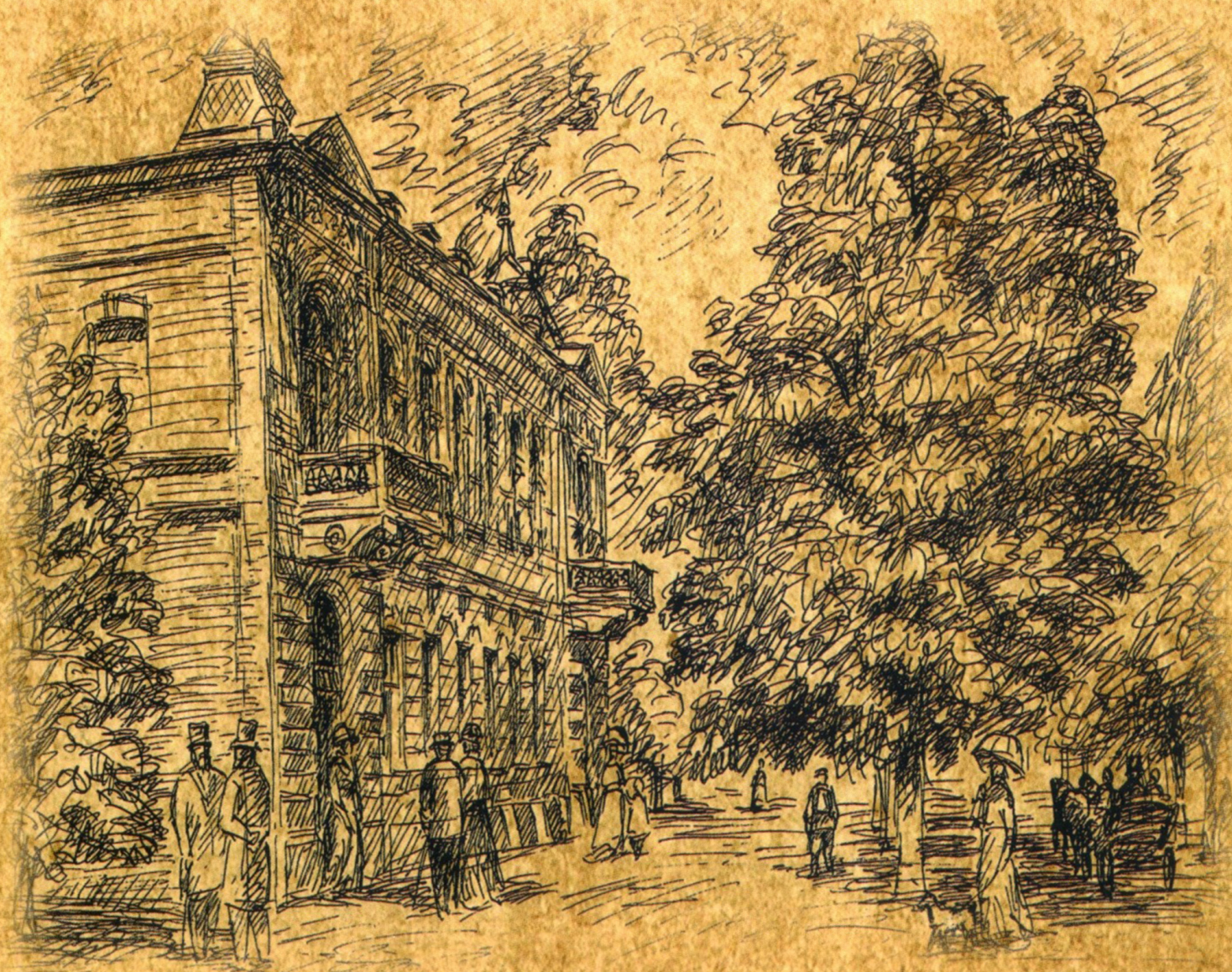

БАХМУТСЬКА СТАРОВИНА:
краєзнавчі дослідження – 2021

Збірник наукових статей

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ
«БАХМУТСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»
БАХМУТСЬКИЙ МІСЬКИЙ ОСЕРЕДОК
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ**

БАХМУТСЬКА СТАРОВИНА

КРАЄЗНАВЧИ ДОСЛІДЖЕННЯ – 2021

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**Бахмут
2021**

УДК 94 (477.62)
ББК 63.3(4Укр-4Дон)
Б 30

Редакційна колегія:

О. А. Смирнова, директор Бахмутського краєзнавчого музею
І. А. Корнацький, завідувач відділом обліку фондів Бахмутського
краєзнавчого музею
Г. С. Соколовський, науковий співробітник Бахмутського
краєзнавчого музею

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Бахмутського краєзнавчого музею
Протокол № 3 від 30.07.2021 р.*

Бахмутська старовина: краєзнавчі дослідження – 2021 : зб. наук. праць.
Лисичанськ: ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 242 с.
ISBN 978-617-95067-9-6

У збірнику наукових праць висвітлюються питання топоніміки Бахмутського краю, історія окремих населених пунктів, видатні постаті історичних діячів, окремі галузі господарства й соціальної сфери, визначні явища культурного життя.

Матеріали збірника призначені краєзнавцям, викладачам, науковцям, студентам і школярам, всім, хто цікавиться історією та культурою рідного краю.

**УДК 94 (477)
ББК 63.3(4Укр-4Дон)**

ISBN 978-617-95067-9-6

© ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021

З М І С Т

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ 5

І. ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Батицький В. М.</i> ІСТОРІЯ ДОБРОПІЛЬЩИНИ У МЕЖАХ БАХМУТСЬКОГО ПОВІТУ	8
<i>Дишева Н. В.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВЕТЕРИНАРНОЇ СПРАВИ В БАХМУТІ ТА БАХМУТСЬКОМУ ПОВІТІ	14
<i>Дяконова Є. Б.</i> КРАСА НАРОДНОЇ ІКОНИ (Божа Матір «Праворучиця» кінця ХІХ століття з зібрання Бахмутського краєзнавчого музею)	23
<i>Каленюк С. П., Ломако М. М.</i> С. К. ЧИРКОВ – ПЕРШИЙ У КОГОРТІ ВІДКРИВАЧІВ ВУГІЛЬНОГО ДОНБАСУ	29
<i>Корнацький І. А.</i> БАХМУТ – АРТЕМІВСЬК У МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКОЇ КІНОХРОНІКИ ХХ СТОРІЧЧЯ	37
<i>Кулишов М. В., Федорченко С. В.</i> ІЛЬИНОВКА И БЕРХОВКА. ІСТОРІЯ ОСНОВАНИЯ И ЗАСЕЛЕНИЯ	45
<i>Литвиненко Р. О.</i> ПАРАФІЯЛЬНІ ДОКУМЕНТИ З ФОНДІВ ЦДІАК УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ БАХМУТСЬКОГО ГУСАРСЬКОГО ПОЛКУ	64
<i>Луковенко С. П.</i> НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ СЕЛИЩА ГРИШИНЕ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ) ТА ЇХ ПОДАЛЬША ДОЛЯ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ	72
<i>Мєдведєв А. В.</i> БАХМУТСЬКИЙ ПОВІТ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (листопад 1917 – лютий 1918 років)	85
<i>Моїсєєнко Л. М.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ В БАХМУТСЬКОМУ ПОВІТІ В КІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ: ЗА СТАТИСТИЧНИМИ ДАНИМИ «АДРЕС-КАЛЕНДАРЯ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ»	96
<i>Новосельський А. М.</i> ИЗ ИСТОРИИ ЭКСКУРСИЙ, СУВЕНИРОВ И ЗРЕЛИЩНОСТИ В СОЛЯНЫХ ШАХТАХ БЛИЗ БАХМУТА (ПЕР. ЧЕТВ. ХХ ВЕКА)	103
<i>Островська С. Д.</i> КОЛОНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ В ХVІ–ХІХ ст.	110
<i>Перцовський С. А.</i> НЕСПОДІВАНІ ВІДКРИТТЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ІСТОРІЄЮ СЕЛА СМОЛЯНИНОВЕ ТА УКРАЇНИ	117
<i>Романько В. І.</i> ВАЛЕНТИН ЗАМКОВИЙ – ІМ'Я, ЯКЕ НАВІЧНО ВПИСАНЕ В ІСТОРІЮ ДОНЕЦЬКОГО КРАЄЗНАВСТВА	128
<i>Савчук О. А.</i> ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ ГІДРОНІМА «БАХМУТ»: ДО ПИТАННЯ НОВИХ ДЖЕРЕЛ	134

Сикварова С.М. НАПРЯМКИ ТА ФОРМИ ПРОЯВУ БЛАГОДІЙНОСТІ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ МІСТА ТА ПОВІТУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	142
Сутковий В.Л. НА ПОЧАТКУ НОВОГО ТЕАТРАЛЬНОГО ЖИТТЯ (з історії перших днів Артемівського українського музично-драматичного театру після реєвакуації)	151
Топило М.Ю. ІВАН КОЗАЧЕНКО – ГЕРОЙ ЧИ ЗЛОЧИНЕЦЬ?	159
Філонова К.Л. СВЯТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ КООПЕРАЦІЇ НА ДОНБАСІ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	163
Шамова О.К., Лавренко О.Є. ЛЯЛЬКА-МОТАНКА – ОДВІЧНА БЕРЕГІНЯ РОДУ	177

II. ПУБЛІКАЦІЇ

ЕМІГРАНТСЬКА МУЗА ГНАТА ПОБІГАЙЛА. <i>Вступне слово, публікація і примітки І.А. Корнацького</i>	182
Побегайло И. КАМЕНЬ НА КАМЕНЬ. НАДГРОБНАЯ РЕЧЬ. ПЕРВАЯ ВСТРЕЧА. БРАСЛЕТЫ И ШУБА. МОЖЕТ, УБИТ БОРИС ВАЛЬХ У ЛИСТАХ ДО СИНА 1941 РОКУ. <i>Вступне слово і публікація І.А. Корнацького</i>	182
Вальх Б.С. ЛИСТИ ДО С.Б. ВАЛЬХА, КВІТЕНЬ – ЛИПЕНЬ 1941 Р.	189
Калашник Є.С. ЛИСТИ В.П. ЗАМКОВОГО У ЗІБРАННІ БЛИЦЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ	196
Замковий В.П. ЛИСТИ	197
Гончарова Є.С. 112 ГРИВЕНЬ 50 КОПІЙОК ЗА РОДИННИЙ ХУТІР (Історія боротьби Роберта Стешенка за справедливість і власну ідентичність)	206
Стешенко Р.Г. ПРИ ПОЛУМ'І СВІЧКИ	211
Габелев М.В. «ПОРА КОЕ-ЧТО ВСПОМНИТЬ».	
<i>Публікація и комментарии Е.А.Смирновой</i>	216
ДРУГ МУЗЕЯ. <i>Вступительное слово И.А. Корнацкого</i>	221
Черепков В.Ф. ОДИННАДЦАТИЛЕТКА	222
БАХМУТСКИЙ НЕКЛАСИК. <i>Вступительное слово и публикация Е.А. Смирновой</i>	226
Шендрик В.Н. НЕКОТОРЫЕ ЧЕРТЫ ИЗ ЖИЗНИ ВИКТОРА НИКОЛАЕВИЧА ШЕНДРИКА	226
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	240

ПАРАФІЯЛЬНІ ДОКУМЕНТИ З ФОНДІВ ЦДІАК УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ БАХМУТСЬКОГО ГУСАРСЬКОГО ПОЛКУ

Вступ. У фондах Центрального державного історичного архіву України (ЦДІАК) зберігається масив документів, що мають неабияке значення для дослідження певних аспектів історії Бахмутського гусарського полку і східноукраїнських теренів, на яких він був поселений у 60-х – 70-х роках XVIII ст. Важливо відзначити, що ця група джерел, здається, досі не була задіяна науковцями, що додатково актуалізує знайомство з нею.

Нагадаємо, що Бахмутський поселений гусарський полк було утворено 11 липня 1764 р. на базі іррегулярних слов'яносербських гусарських полків Депрерадовича і Шевича. Проіснував полк до 24 грудня 1776 р., коли він став основою для формування поселеного Волоського гусарського полку [1].

Основний масив джерел щодо Бахмутського гусарського полку, що є цілком природним, зберігається у Російському державному військово-історичному архіві, зокрема у фонді «Гусарское повытье Канцелярии Военной коллегии» [2]. Але зрозумілим є і те, що документи цього фонду стосуються насамперед військових аспектів історії та функціонування згаданої легкокавалерійської одиниці, з відповідним інформативним потенціалом. Нещодавно авторові вдалося дістатися й початково опрацювати джерела зовсім іншого характеру – парафіяльні документи церков, які існували на території розселення Бахмутського гусарського полку, що зберігаються у ЦДІАК (м. Київ). Звичайно, обсяг цих документів не може бути зіставленим з потужною колекцією РДВІА чи навіть відомим фондом Слов'яносербської комісії [3], актуальним для вивчення більш раннього періоду. Натомість спектр інформативності парафіяльних документів суттєво відрізняється від вищезгаданих і де в чому є унікальним, зберігаючи відомості, які навряд чи містяться в інших архівних зібраннях. Відтак є сенс надати загальний огляд та попередню характеристику виявлених джерел, чому й буде присвячено цю публікацію.

Характеристика джерел. Розглядувані парафіяльні документи представлено двома різновидами – метричними книгами і сповідними розписами. Всі вони належать до 13 церков, що виникли та функціонували в ротних шанцях Слов'яносербії, а згодом Бахмутського гусарського полку, та в 1 слободі. Про заснування або перебудову переважної більшості цих церков можна знайти інформацію у відомому творі Феодосія Макаревського [4]. Документи охоплюють хронологічний діапазон 1761–1776 рр. Протягом окресленого періоду церкви на теренах поселення Бахмутського гусарського полку належали до Ізюмського відомства Білгородської єпархії. Зведена інформація про означений корпус джерел міститься в Табл. 1.

З 56 виявлених документів основний масив (40 одиниць) репрезентовано метричними книгами, а 16 – сповідними розписами. Метричні книги, що збереглися для 12 з 13 церков, загалом охоплюють період 1761–1772 рр., хоча у

більшості випадків вони тяжіють до часового відтинку 1768–1772 рр. По церквах метричні книги представлено нерівномірно – від 1 до 6 років. Збереженість метрик також є неоднаковою: в деяких випадках має місце нестача аркушів, як у середині, так і наприкінці документу.

Сповідні розписи відомі для 9 приходів. У більшості випадків це списки за 1775 і 1776 роки. Лише для одного приходу наявний сповідний розпис 1772 року. На жаль, 6 з 16 документів збереглися частково – відсутні кінцеві частини списків.

Оцінка інформативних можливостей джерел. Описаний корпус документів є доволі цікавим і цінним з точки зору дослідження історії Східноукраїнських теренів другої половини XVIII ст. Причому характер і зміст цих джерел дозволяє окреслити декілька аспектів потенціальних досліджень.

Таблиця 1.

*Парафіяльні документи церков Бахмутського гусарського полку
з фондів ЦДІАК*

№ роти	Шанець/ слобода	Церква	Дата		Шифр ЦДІАК
			МК	СР	
1	Серебрянський	Преображення Господня (не пізніше 1761)	1761		Ф. 1989, оп. 1, сп. 550
			1764		Ф. 1989, оп. 1, сп. 553
			1767		Ф. 1989, оп. 1, сп. 555
			1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
2	Вергунський	Георгія Переможця (не пізніше 1764)	1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
3	Верхня Біленька	Іоанна Предтечі (після 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
4	Красний Яр	Іоанна Предтечі (не пізніше 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772	1772	Ф. 1989, оп. 1, сп. 562, 560
5	Асесорський	Вознесіння Господня (після 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
6	Кримська Яма	Архангела Михаїла (1765)	1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
7	Нижня Біленька	Петра і Павла (після 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563

				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
8	Підгірний	Стефана (1762)	1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
10	Кам'яний Брід	Петра і Павла (1761)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
				1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565
11	Черкаський Брід	Миколая (не пізніше 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1770		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
12	Хороший Яр		1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
13	Іванівський	Усікновення голови Іоанна Предтечі (1767)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1770		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
16	Калинівський		1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
15	Луганський міст	Миколая (після 1764)	1768		Ф. 1989, оп. 1, сп. 557
			1769		Ф. 1989, оп. 1, сп. 558
			1771		Ф. 1989, оп. 1, сп. 559
			1772		Ф. 1989, оп. 1, сп. 562
	Суходіл	Успіння Богородиці (1768)		1775	Ф. 1989, оп. 1, сп. 563
				1776	Ф. 1989, оп. 1, сп. 565

Примітка: МК – метричні книги; СР – сповідні розписи; (1760) – рік побудови церкви

1. Історія населених пунктів. Насамперед, йдеться не про ротні шанці, адже час їх виникнення загалом є відомий і припадає на 1756 рік [5], а про інші поселення – власницькі хутори та слободи, час появи яких почасти є невідомим або потребує уточнення. Для прикладу, виявлена у ЦДІАК метрична книга 1772 р. Предтеченської церкви шанця Красноярського (4 рота) містить найдавнішу на сьогодні згадку села Христового Слов'яносербського р-ну Луганщини, яке тоді позначалось «при озері Хрестоватому» [6].

Те саме стосується і назв населених пунктів, які упродовж їхньої історії змінювалися. Нам свого часу доводилося досліджувати історичну динаміку назв одного з таких селищ, яке виникло як хутір не пізніше 1765 р. на теренах квартирування Бахмутського гусарського полку і невдовзі перетворилось на поміщицьку слободу одного з полкових штаб-офіцерів Костянтина Миколайовича Юзбаша (сучасне село Весела Гора на Луганщині) [7]. В тій розвідці, спираючись на доступні джерела, ми констатували, що назва Весела Гора вперше фіксується 1776 року, а до того населений пункт фігурував як хутір Шевича, а потім Юзбаша. Виявлені ж у ЦДІАК метричні книги Предтеченської церкви шанця Красноярського (4 рота) фіксують назву Весела Гора від 1771 р. [8], тобто на п'ять років раніше, тоді як у метричних книгах 1769 р. вона ще має назву хутір прем'єр-майора Юзбаша [9].

Ретельний аналіз джерел може виявити подібні ситуації й по інших населених пунктах, що входили до приходів ротних церков.

2. Церковна історія. Розглядувані парафіяльні документи з фондів ЦДІАК у більшості випадків не можуть перекрити дані про заснування церков, зібрані у хрестоматійній праці Феодосія Макаревського. Натомість одиничні

випадки такого роду мають місце, а відтак заслуговують на особливу увагу. Так, до знайомства з досліджуваними справами ЦДІАК взагалі було невідомо про існування вищезгаданої церкви Іоанна Предтечі в шанці Красноярському (4 рота). У Преосвященного Феодосія про неї немає навіть згадки. А виявляється, що така церква певний час існувала, щонайменше від 1760-х – до кінця 1820-х років*. Вочевидь, подальші обставини не сприяли життєздатності цього приходу й поступово призвели до його занепаду. На наш погляд, це було зумовлено кількома причинами, однією з яких був відтік чималої кількості прихожан сусідньої власницької слободи Веселої Гори (Веселого) підполковника К.М. Юзбаши до нового приходу Благовіщенської церкви, закладеної цим офіцером-поміщиком 1776 року в самій Веселій Горі та завершеній будівництвом у 1777 р. [11]. Також подальшому розвитку та збільшенню населення Красного Яру заважало його невіддале стратегічне положення, на узбіччі від шляхів та переправ через Сіверський Дінець, яке стало даватися взнаки після втрати селищем статусу військового шанця, що потягнуло за собою зменшення кількості його мешканців: 1778 р. – 913 душ, 1785 – 689, 1787 – 680, 1795 – 660 [12]. Відтак у XIX ст. Красний Яр занепав і перетворився на хутір з населенням трохи більшим двохсот чоловік (1859 р. – 218 чол.) [13].

В одиничних випадках досліджувані джерела уточнюють або звужують хронологічні дати заснування церков. Як приклад звернемо увагу на метричні книги Преображенської церкви шанцю Серебрянського (1 рота), найдавніша з яких належить до 1761 року і тим самим на сьогодні є першим документованим свідченням існування цього храму [14].

Наводить на роздуми й інший приклад: в метричних книгах 1769 і 1772 років Вознесенський храм шанця Асесорського (5 рота) називається «новоспоруджуваною церквою» [15]. Цей факт входить у протиріччя з інформацією, що її повідомляє в своїй книзі митрополит Феодосій, згідно з якою священик із громадою, звертаючись 1791 року до Бахмутського духовного правління по дозвіл на ремонт дерев'яної Вознесенської церкви, посилались на давність споруди, буцімто зведеної 1760 року [16]. Коли прийняти цю останню дату, то доведеться погодитись, що будівництво церкви в шанці Асесорському тривало принаймні 12 років, що є нереалістичним і не відповідає тогочасній практиці. Відтак дату спорудження Вознесенської церкви слід відсунути ближче до середини – другої половини 1760-х років, пам'ятаючи, що найбільш рання зі збережених метричних книг цієї церкви датується 1768 роком. Таке припущення підтверджується свідченням, яке міститься у відомості про колишні Прерадовича й Шевича роти, що датується жовтнем 1764 р., згідно якого в шанці Асесорському «церковь фундаментом заложена каменная ... а не окончена» [17]**.

---

* Найпізніші свідчення щодо існування церкви у Красному Яру відносяться до 1828 р. [10].

** Автор глибоко вдячний науковому співробітнику Лисичанського міського краєзнавчого музею Ломаку Миколі Миколайовичу за люб'язне ознайомлення з цим документом.

Крім того, розглядувані парафіяльні документи містять інформацію щодо складу церковного причту, їхніх родин, робітників тощо, а також змін, які в них відбувалися упродовж окресленого часу.

3. Народонаселення. Дуже важливі дані зосереджені в розглядуваних джерелах і щодо різних аспектів історії населення регіону. Насамперед, вони дозволяють вивчати демографічні процеси, що мали місце на освоєваних теренах тогочасного півдня Російської імперії, які перебували на початкових етапах заселення. Сповідні розписи, попри певну специфіку цих документів, зокрема неповноту списків, неточності у складі родин та віку людей, можна розглядати як своєрідні приходські переписи. У деяких випадках ці списки вдається диференціювати за окремими населеними пунктами, що входили до складу приходу. Причому ці переписи 1772, 1775 і 1776 років почасти є хронологічно найдавнішими з відомих для досліджуваного регіону.

Цікаву інформацію згадані документи надають для дослідження етнічних і соціальних процесів, зокрема перетворення гусарських офіцерів на поміщиків і початкового етапу закріпачення ними селянства, яке на теренах колишньої Слов'яносербії представлене здебільшого українською людністю. Не менш значущими є парафіяльні документи для подальшого вивчення неодноразово порушеного науковцями питання щодо етнічного складу військовослужбовців гусарських полків, як офіцерського, так і унтер-офіцерського і рядового їх складу.

4. Генеалогія. Традиційно метричні книги та сповідні розписи є базовими джерелами для генеалогічних розвідок. Попри їхню хронологічну і кількісну обмеженість, лакунарність та подекуди неповноту, ці документи, особливо метрики, є незамінним джерелом у вивченні родоводів. Для східноукраїнських теренів, що входили до складу Азовської, Новоросійської, а потім Катеринославської губернії, особливо її Слов'яносербського повіту, ці матеріали, без перебільшення, є цінними на вагу золота, з огляду на втрату під час Другої світової війни майже всіх ревізьких казок цього регіону (в Луганському архіві чудом зберіглося понад три десятки розрізаних казок 6–9 ревізій), а також масиву ранніх метричних книг, що охоплювали період від 1780-х років [18]. Крім того, виявлені в ЦДІАК парафіяльні документи є хронологічно найдавнішими з відомих сьогодні генеалогічних джерел розглядуваного регіону правобережжя Сіверського Донця.

Наявні документи дозволяють досліджувати генеалогію різних соціальних верств – селянства, військового офіцера і нижніх чинів, духовенства тощо. Неоціненну вартість вони мають, зокрема, для дослідження родоводів корінних східноукраїнців (при певній умовності цього поняття), які від початку слов'янського залюднення цього регіону в XVII-XVIII ст. склали основну масу місцевого населення. Для прикладу, авторові вдалося виявити у сповідному розписі 1776 р. Петропавлівської церкви шанця Кам'яного Броду (10 рота) серед підданих малоросіян підполковника Костянтина Юзбаши, що мешкали на хуторі біля млина (майбутня слобода Олександрівка на р. Лугань),

дві родини своїх прямих пращурів по гілках Андрущенко і Чайок, відповідно, у восьмому і десятому коліні [19].

5. Історичні персоналії. Звичайно, виявлений масив парафіяльних джерел має неабияке значення для дослідження родоводів та біографій певних історичних особистостей, адже в них містяться відомості про знані в історії регіону і навіть в масштабах Російської імперії XVIII–XIX ст. прізвища. Насамперед йдеться про представників славетних дворянських і військових родин Депрерадовичів і Шевичів, які стояли у витоків переселення південних слов'ян з Австрійської імперії до Російської та утворення на її південному порубіжжі військово-адміністративних одиниць, зокрема Слов'яносербії. До речі, саме представники цих двох генеральських родин були командирами місцевих гусарських полків, починаючи з перших іррегулярних слов'яносербських і завершуючи поселенським Бахмутським. Складається враження, що командування полками «передавалося у спадщину». Цю спадковість розірвав офіцер першої хвилі слов'яносербських гусарів К.М. Юзбаші, який став командиром утвореного наприкінці 1776 року Волоського гусарського полку і обіймав цю посаду 4 роки, до виходу у відставку з отриманням чину бригадира і ордену Святого Георгія 4 ступеню за вислугу [20]. Останні 3 роки існування цього полку пов'язані з командиром, призначеним ззовні – полковником Д.М. Юргенцом [21]. У розглянутих документах із фондів ЦДІАК міститься цікава інформація щодо згаданих сербських генеральських родин, які досі залишалися невиявленими або неточними. Так, у метричних книгах можна знайти дані про раніше невідомих представників цих родин, "які народжувалися "й "помирали "в дитячому віці. Справжнім відкриттям можна вважати вперше виявлену нами календарну дату смерті першого командира Слов'яносербії – генерал-майора Родіона (Райка) Степановича Депрерадовича – 21 березня 1764 року, а завдяки вказаному вікові (75 років) встановити приблизну дату його народження – 1689 рік (рис. 1) [22].

№	Вік	Ім'я	Прізвище	Місце
Частина третья обратная				
Венгрия				
Венгрия				
1	14	Юсара	Омелдана	м. Николаев
Венгрия				
2	21	Юсара	Или	с. Николаев
3	21	Генерал	майор	Радон
Венгрия				
4	25	Унатрала	Ипана	м. Николаев

Рис. 1. Фрагмент сторінки третьої частини метричної книги 1764 р. Преображенської церкви 1 роти Бахмутського гусарського полку з записом про смерть генерал-майора Родіона Депрерадовича [21]

Чимало подібної інформації міститься у розглядуваних джерелах щодо інших родин офіцерів Бахмутського гусарського полку, а згодом – поміщиків Бахмутського і Донецького (Слов'яносербського) повітів Катеринославської губернії, які відіграли помітну роль в історії цього східноукраїнського регіону, заснувавши та заселивши чимало хуторів і слобод, побудувавши в селах церкви, млини, винокурні та організувавши інші промисли.

Висновки. Виявлений у фондах ЦДІАК масив парафіяльних документів церков Бахмутського гусарського полку, датованих 1760-ми – 1770-ми роками, розкриває нові перспективи для дослідження різних аспектів історії, етнодемографії та генеалогії одного зі східноукраїнських регіонів, що наразі частково охоплює терени Донеччини й Луганщини. Здійснена нами розвідка є лише першим кроком у цьому напрямі з метою первинного ознайомлення з джерелами зацікавленого читача, надання їхньої загальної характеристики й оцінки інформаційного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Полное собрание законов Российской империи с 1649 года. СПб., 1830. Т. 20: 1775–1780. С. 476–479.
2. РДВІА, ф. 10. Гусарское повытье Канцелярии Военной коллегии.
3. ЦДІАК, ф. 1413. Слов'яносербська комісія, керована таємним радником Фліверком у справах сербських переселенців в м. Слов'яносербську.
4. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. Церкви та приходы прошедшего XVIII столетия. Вып. 2: Нынешние уезды – Бахмутский, Славяносербский, Ростовский на (Д.), Александровский и Мариупольский. Екатеринослав: Типогф. Я.М. Чаусского, 1880. С. 18–21; 67–69; 87–94; 133–138; 149–156.
5. Загоровский Е. Очерки по истории славянской колонизации в Новороссии в XVIII веке. Сербские военные поселения. *Военно-исторический вестник*. 1913. Кн. 1. С. 82; Полонська-Василенко Н.Д. Заселення південної України в половині XVIII ст. (1734-1775). Ч. I: Заселення Нової Сербії та Слов'яносербії. Мюнхен: Український Вільний Університет, 1960. С. 92; Шишмарев В.Ф. Романские поселения на юге России (Труды Архива. – Вып. 26). Ленинград: Наука, 1975. С. 47; Посунько О.М. Історія Нової Сербії та Слов'яносербії. Запоріжжя: Тандем-У, 1998; Литвиненко Р.О. Щодо часу заснування перших слов'яносербських поселень (за мемуарами генерала С.С. Пішчевича). *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2017. № 11 (241).
6. Книга метречная Белогородской епархии Изюмской протопопии шанца Красноярского Предтечевской церкви священника Петра Попова в трех частях в чим что именно родилось браком сочеталось и померло сего 772 году генваре с 1го декабря по 1^е число. ЦДІАК. Ф. 1989, оп. 1, сп. 562, ар. 77зв.

7. Литвиненко Р.О. Село Весела Гора на Луганщині: історія назв і адміністративного статусу. *Грані історії*: зб. наук. праць. Спеціальний випуск – матер. II-ї Всеукраїнської наук.-практич. конф. «Бахмутська старовина: краєзнавчі дослідження – 2018». Вип. 1 (9). Слов'янськ, 2018. С. 98.
8. Книга митричная Белгородской епархии Изюмской протопопии шанца Красноярского Предтечевской церкви священника Петра Попова в трех частях сочинена что именно родилось браками сочеталось и померло января с первого декабря по тридцать первое число 1769 году. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 558, ар. 72–74.
9. Книга метречная Белгородской епархии Изюмской протопопии Бахмутского гусарского полку Шанца Красного Яру 4 роты Предтечевской церкви священника Петра Попова сочинена в трех частях кто именно и когда родилось браком сочеталось и померши сего 771 году генваря от 1го декабря по 31^е число. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 559, ар. 105–109.
10. Національний реєстр втрачених та переміщених архівних фондів. Кн. 1: Архівні фонди України, втрачені в період Другої світової війни. Київ, 2007. С. 555.
11. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. С. 161.
12. Джерела до історії населених пунктів Донеччини XVI–XVIII ст.: Збірник документів / Укладачі В.О. Пірко, І.В. Петрова, О.О. Петров. Донецьк, 2009. С. 19; 26; 37; Джерела з історії Південної України. Т. 10: Описи Степової України останньої чверті XVIII – початку XIX століття / Упор. А. Бойко. Запоріжжя, 2009. С. 214.
13. Список населенных мест Российской империи. – Т. XIII: Екатеринославская губерния с Таганрогским градоначальством (по сведениям 1859 года). – СПб. : Изд. ЦСК при МВД, 1863. С. 117, № 2255.
14. Книга метричная Белгородской епархии Изюмской протопопии Славеносербской команды господина генерал майора Депрерадовича шанца Серебрянского церкви Преображения Господня полкового священника Андрея Павловича разделена на три части кто именно и когда родились браками сочетались и померли 1761 году генваря с 11762 году генваря по 1 число. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 550, ар. 48–49зв.
15. Книга метрична Белоградской епархии Изюмской протопопии шанца Ассесорского новостроящейся Вознесенской церкви священника Василия Высочана при оной церкви в приходе родилися браками сочетались и померло 769 года генваря с 1 декабря по 13 число 1770 года генваря 3 дня. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 558, ар. 92; Книга метрична Белоградской епархии Изюмского ведомства Бахмутскаго гусарскаго полку роты 5: шанцы Ассесоровского новостроящейся Вознесенской церкви священника Василия Андреева сына Высочана разделена на три части кто именно и когда родился браком сочетался и померли в 1772 году месяца

- генваря с перваго числа до декабря по 31 число значит ниже сего. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 562, ар. 82.
16. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. С. 68.
  17. Ведомость, учиненная из присланных от господ полковника Депрерадовича и подполковника Шевича при рапортах ведомостей же, обо всех состоящих в бывших Прерадовичевом и Шевичевом полках ротах, как оные по-прежнему учинены были, и как назывались, и в которых есть церкви, и оные во имя каких святых созданы, также и которого капитана старанием те роты селением обзаведены, значит под сим, октября дня 1764 года. *ЦДІАК*. Ф. 1413, оп. 11, сп. 45, ар. 413.
  18. Національний реєстр втрачених та переміщених архівних фондів. Кн. 1. С. 12; 555–556.
  19. Роспись Белгородской епархии Изюмской протопопии Бахмутского гусарского полку шанцю Каменного Броду Петропавловской церкви священника Василия Пованецкого обретающихся при оной церкви в приходе нижеявленных чинов людем соизъявлением против коегождо имени обытий их во святую четьредесятницу у исповеди и святых таинств причастия 1776 года. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 565, ар. 23зв., 24зв.
  20. Список воинскому департаменту и находящимся в штате при войске, в полках, гвардии, в артиллерии и при других должностях генералитету и штаб-офицерам, такожде кавалерам Воинского ордена и старшинам в иррегулярных войсках на 1782 год. СПб., 1782. С. 185; 242.
  21. Там же. С. 81.
  22. Книга метрична Белаградской епархии Изюмского ведомства Бахмутского гусарского полку первой роты Преображенской церкви священника Гавриила Константинова разделена на три части кто имяно и когда родились браком сочетались и померли прошлого 1764 году генваря с 1 числа декабря по 31 число значит ниже сего. *ЦДІАК*. Ф. 1989, оп. 1, сп. 553, ар. 18 зв.

Луковенко С.П.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ СЕЛИЩА ГРИШИНЕ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ) ТА ЇХ ПОДАЛЬША ДОЛЯ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

Своєю появою місто Покровськ зобов'язане будівництву Катерининської залізниці (1881–1884 роки). Саме тоді на теренах сучасного Покровського району, а тоді ще Гришинської волості Бахмутського повіту, і побудували залізничну станцію Гришине. Згодом навколо цієї станції утворилося селище, в якому мешкали робітники і службовці станції, торговці і підприємці, ремісники та інші обивателі. З самого початку своєї історії це було багатонаціональне поселення.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Батицький Віктор Миколайович, краєзнавець, голова правління публічного акціонерного товариства імені Т.Г. Шевченка, с. Юр'ївка Добропільського району Донецької області

Гончарова Єлізавета Сергіївна, спеціальний кореспондент журналу «Український тиждень», громадська діячка, м. Бахмут

Дишева Наталія Вікторівна, старший науковий співробітник КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Дяконова Євгенія Борисівна, науковий співробітник КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Калашник Євгеній Станіславович, магістр історії, директор Білицького краєзнавчого музею Полтавської області

Каленюк Сергій Петрович, краєзнавець, член Національної Спілки краєзнавців України

Корнацький Ігор Аркадійович, завідувачий відділом обліку фондів КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей», член Національної Спілки краєзнавців України

Кулішов Михайло Володимирович, краєзнавець, член Національної Спілки краєзнавців України

Лавренко Олена Євгенівна, волонтерка, громадська діячка, м. Бахмут

Литвиненко Роман Олександрович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та археології Донецького національного університету імені Василя Стуса

Ломако Миколай Миколайович, науковий співробітник Лисичанського краєзнавчого музею, член Національної Спілки краєзнавців України

Луковенко Сергій Пантелійович, краєзнавець, член Національної Спілки краєзнавців України, голова Мирноградського міського осередку НСКУ «Старий рудник»

Медведєв Анатолій Володимирович, краєзнавець, член Національної Спілки краєзнавців України, член Мирноградського міського осередку НСКУ «Старий рудник»

Моїсеєнко Лариса Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Новосельський Андрій Михайлович, магістр історії, музеєзнавець, член Національної спілки краєзнавців України

Островська Світлана Демидівна, членкиня Національної Спілки краєзнавців України, членкиня Мирноградського осередку НСКУ «Старий рудник», вчитель історії Загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 9 Покровської міської ради Донецької області

Перцовський Семен Аронович, заслужений журналіст України, засновник та редактор освітньої газети «Талісман», м. Северодонецьк Луганської обл.

Романько Валерій Іванович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри російської мови і літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет, голова правління Донецької обласної організації Національної Спілки краєзнавців України

Савчук Олег Анатолійович, учитель історії Краматорської української гімназії, член Краматорського клубу «Краєзнавець»

Сикварова Світлана Миколаївна, організатор подорожей (екскурсій) КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Смирнова Олена Анатоліївна, директор КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Сутковий Володимир Лукич, викладач навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 11 – багатoproфільний ліцей» Бахмутської міської ради Донецької області

Топило Михайло Юрійович, науковий співробітник КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Федорченко Сергій Васильович, економіст, краєзнавець, м. Рига, Латвія

Філонова Катерина Леонідівна, в. о. генерального директора КЗ «Донецький обласний краєзнавчий музей» (до лютого 2021 р.), м. Краматорськ

Черепков Володимир Федорович, член Національної спілки письменників України, народний депутат України II–III скликань

Шамова Оксана Костянтинівна, науковий співробітник КЗК «Бахмутський краєзнавчий музей»

Шендрик Віктор Миколайович, член Міжрегіональної спілки письменників, редактор літературного порталу «Истоки», м. Бахмут

Наукове видання

**БАХМУТСЬКА СТАРОВИНА:
КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ - 2021**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Відповідальна за випуск – О.А. Смирнова

Редагування – О.В. Муратова

За достовірність викладеного відповідальність несе автор,
думка якого може не збігатися з позицією редакційної колегії.

Видавець: ТОВ «ФОКСПРИНТ» 93113, м. Лисичанськ, вул. Генерала Потапенка, 244
Тел.: (095)330 44 20 www.foxprint.lg.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 5359 від 08.06.2017 р.

Надруковано на обладнанні ФОП Пронькіна К.В.

Свідоцтво про реєстрацію: ВОО № 959630

Адреса: м. Лисичанськ, вул. Гущенко, 14

e-mail: pronkinakati@gmail.com

Формат 60x84/16. Наклад 105 прим. Зам. № 08/10.

Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 14,07. Підписано до друку 08.10.2021 р.